

Waterstaatsobjecten in Overijssel

EEN BEELD VAN ENIGE WATERSTAATOBJECTEN IN OVERIJSEL

De Provinciale Commissies van Heemschut komen regelmatig bijeen. Naast de behandeling van Heemschut-'gevallen', ontwikkelingen waartegen onze Bond zich verzet of waarover wij ons oordeel uitspreken, krijgen op dergelijke vergaderingen ook thematische onderwerpen de aandacht. Op deze wijze informeren de provinciale commissieleden elkaar op grond van hun eigen specifieke kennis. Ook wordt zo de basis gelegd voor de kennis en het inzicht die op een bepaald moment nodig zijn om zinvol een Heemschut-actie te kunnen voeren.

Zo krijgen in de Provinciale Commissie Overijssel bijvoorbeeld ook waterstaatsobjecten aandacht, waaronder zich een specifiek onderdeel van het Nederlandse bestand aan industrieel-archeologische objecten bevindt. Niet alleen de bekende oude watermolens, sluisen en stoomgemalen, maar ook meer uitzonderlijke objecten, die juist door hun exclusiviteit vaak over het hoofd worden gezien.

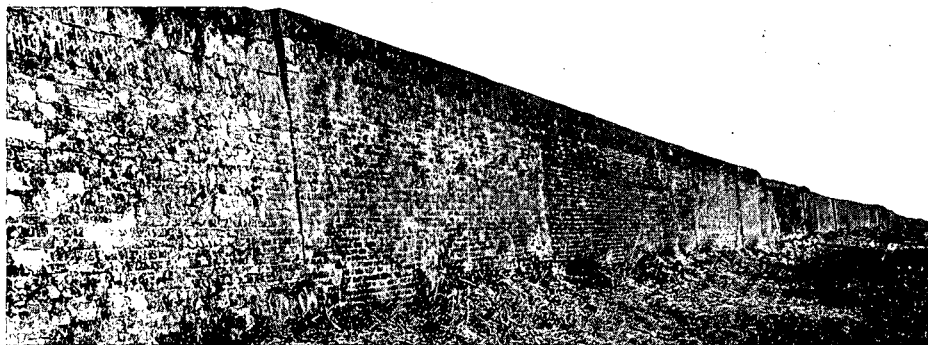
Sommige zijn meer, andere minder spectaculair, maar veelal essentiële onderdelen van ons landschap die des te meer betekenis krijgen als men op de hoogte is van de specifieke functie die zij vervullen of vervuld hebben.

De hierna opgenomen fotoreportage van een aantal zeer uiteenlopende objecten werd door Ir. O. M. van der Schrier, lid van de Provinciale Commissie Overijssel, van enig saillant commentaar voorzien. Op deze wijze hogen wij de lezer meer inzicht te verschaffen in deze categorie van 'monumenten', die niet altijd voldoende aandacht krijgt.

1. De Stenendijk langs het Zwartewater te Hasselt.

Deze dijk was tijdens de Republiek verhoef-slaagd, d.w.z. elke hoeve had een stukje dijk, een slag, in onderhoud. De 1,5 steens muur is lang geleden gemaakt, waarbij ieder

het muurgedeelte voor zijn eigen onderhoudsvak metselde. Hierdoor ontstond een bonte lappendeken van metselwerk. Het waterschap De Noorder Vechtdijken is in 1981 begonnen met het herstel van slechte muurvakken onder toezicht van Monumentenzorg.

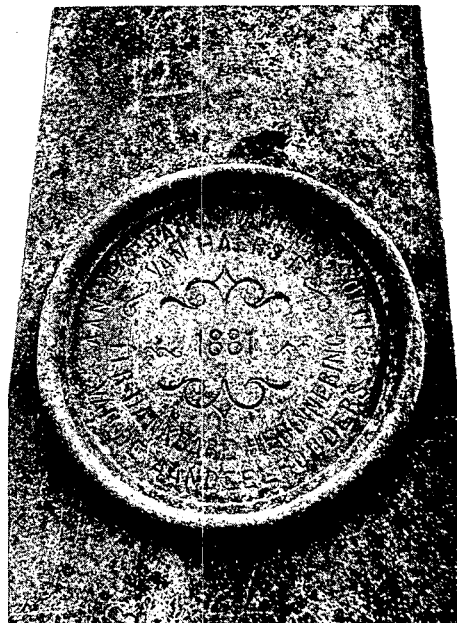
2. De zeedijk van een landheer te Heino. Bij een stormvloed op de Zuiderzee kon het water onbelemmerd door sluisen en winterdijken via het Zwartewater, de Zwolse stadsgrachten en de Sallandse weteringen een groot gebied ten oosten van Zwolle overstro-

men. Na de watersnood van 1825 heeft Bernhard J. van Sonsbeeck omstreeks 1829 een dijk rond zijn landgoed Den Alerdinck gelegd. Het bovenstaande is ter kennis gebracht van de voorbereidingscommissie van de ruilverkaveling.

3. De obelisk in de polder Mandjeswaard onder Grafhorst

De Maatschappij tot landaanwinning van het Zwolse Diep richtte in 1881 op de terp Biesoord een gedenkteken op voor wijlen haar oud-president. Op de naald staat: AAN J. C. BARON VAN HAERSOLTE. TER DANKBARE HERINNERING. VAN DE AANDEELHOUDERS.

4. Het schepradgemaal van de polder Mandjeswaard onder Grafhorst

Dit is één van de twee nog functionerende schepradgemalen in Overijssel. Het is in 1927 gebouwd in een tijd toen het scheprad al lang ouderwets werd geacht. Het is vermoedelijk het modernste schepradgemaal van Nederland! In vergelijking met andere gemalen zijn de onderhoudskosten en het energieverbruik laag. Er dreigt gelukkig geen vervanging.

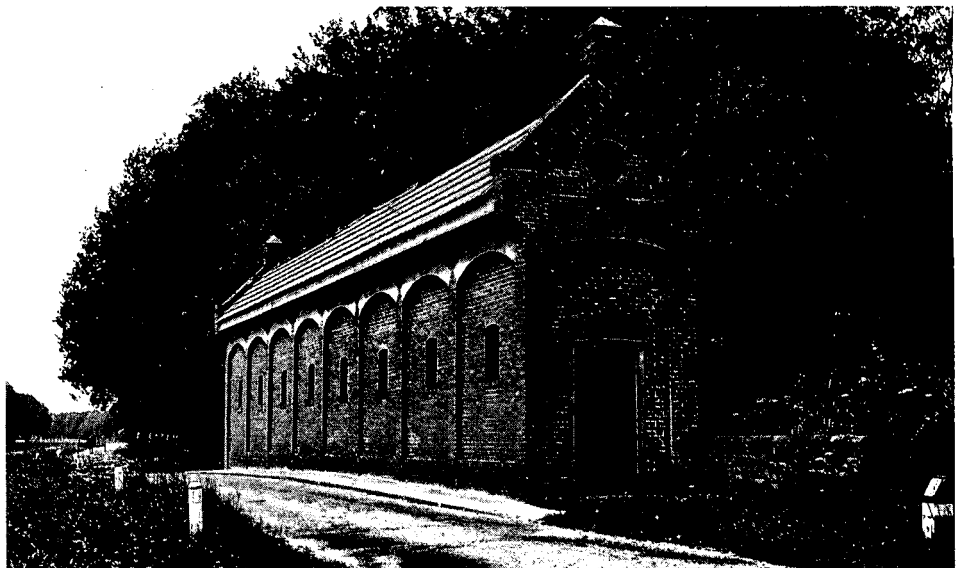
5. Het schepradgemaal van de polder Broeken en Maten onder Kampen.

Het gemaal is in 1863 gebouwd als stoomgemaal. Het werd in 1929 een elektrisch gemaal. Van de beide raderen is het brede rad op de foto niet goed zichtbaar; het smalle rad kan bij een te groot vereist vermogen worden afgekoppeld. Gelukkig is het gemaal automatiseerbaar, waardoor het vermoedelijk behouden kan blijven.

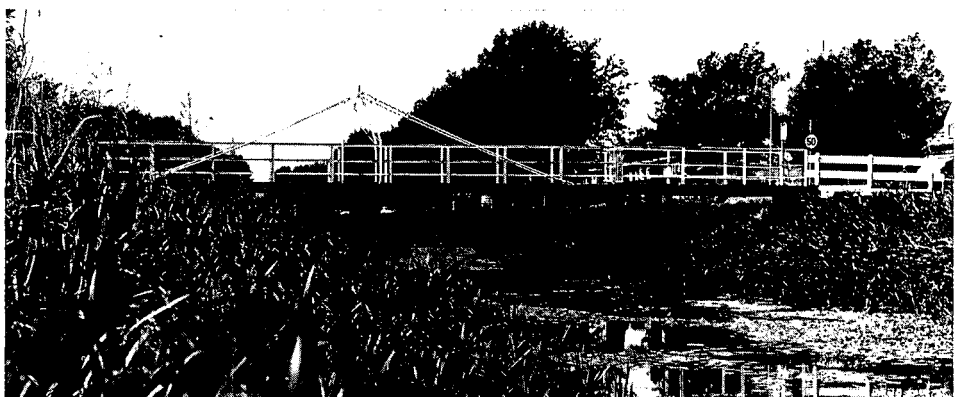
6. De schuivenloods van het kanaal Almelo-Nordhorn onder Denekamp.

Het kanaal is gegraven van 1880 tot 1886. De bouw van het aflatwerk met schuivenloods was een miskleun. De Dinkel kruiste ter plaatse het kanaal, waarbij het kanaalpeil werd beheerst door de stand van de schuiven aan te passen aan het Dinkeldebiet. Niet voorzien was de verzanding van het kanaal. Daarom werd omstreeks 1903 een grote onderleider met stuw gebouwd. De loods staat nu op de monumentenlijst. Over een miskleun gesproken!

7. Het Tukkertsbrugje over het kanaal Almelo-Nordhorn te Almelo

Het ijzeren Tukkertsbrugje verkeert in een zeer slechte staat. Het kanaal zou ter plaatse door het waterschap worden gedempt. Een storm van protest stak op. Het resultaat is dat de demping niet doorgaat en het brugje wordt gerenoveerd door de gemeente Almelo.

8. De gedenksteen in de keersluis van de haven van Genemuiden

In Overijssel bevinden zich nog ten minste acht waardevolle gedenksteden in waterstaatsobjecten. Twee daarvan zijn slecht leesbaar en dat toevalligerwijze in nog niet zo lang geleden gerestaureerde sluizen. Jammer, dat men het opknappen van de gedenksteden over het hoofd heeft gezien. Gedenksteden hebben ook grote historische waarde.

9. Peilmerk te Zwolle, Thorbeckegracht 81. Als gevolg van doorbraken in de IJsseldijk boven en benedenstrooms van Deventer in de nacht van 3 op 4 maart 1784 voeren op 6 en 7 maart in Zwolle de boten door de stra-

ten. De hoogte van het peilmerk is N.A.P. + 2,51 m. Het wordt tijd dat alle waterstands-peilmerken officieel worden geregistreerd en voor het nageslacht behouden.

10. De lichtwachterswoning in de Noord-oostpolder.

De woning staat op de resten van de zuidelijke, leidam van het Zwolse diep. Leidam en woning zijn gebouwd door de maatschappij tot verbetering van het Zwolse diep; de dam van 1845-1850, de woning in 1877. Bij de woning was ook een ongeveer één ha grote noodhaven, die de naam Kraggenburg verkreeg en ongeveer 70 schepen kon bevatten. Gelukkig staat het gebouw op de monumentenlijst.

De foto's zijn van het bureau foto en film van de Provinciale Waterstaat in Overijssel uitgezonderd de foto van het peilmerk, die van het fotografisch bureau van de gemeentesecretarie Zwolle is, en van de foto van de lichtwachterswoning, die van de Overijsselse welstandscommissie, Het Oversticht, is.

Ir. D. M. van der Schrier
(lid Provinciale Commissie Overijssel)

